

УДК 378:17.022.1-024.84

Наталія Максименко

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ORCID ID 0000-0002-6041-6783

Наталія Салига

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ORCID ID 0000-0003-0541-4424

DOI 10.24139/2312-5993/2021.04/145-155

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті представлено актуальні проблеми процесу формування професійного іміджу майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Стверджується, що основною метою вищої школи є підготовка висококваліфікованого викладача, досягнення ним належного рівня педагогічного професіоналізму, формування позитивного іміджу. Обґрунтовується класифікація типів професійного іміджу викладача, визначаються функції та структура іміджу педагога. Автори статті наголошують на потребі дослідження процесу формування професійного іміджу майбутніх викладачів із позиції структурності, цілісності, системності та взаємозв'язку компонентів.

Ключові слова: системний підхід, майбутній викладач, заклад вищої освіти, магістрант, імідж, професійний імідж.

Постановка проблеми. В останні десятиліття вчені все більше цікавляться проблемами наукових досліджень, виконаних на основі системного підходу. Це можна пояснити, перш за все, бажанням досягнути розмаїття явищ та процесів у їх взаємозумовленості та взаємозв'язках, виробити певні моделі систем в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Цей підхід набуває особливої актуальності на сучасному етапі розвитку педагогічної думки, адже до викладача вищої школи висуваються суспільством такі вимоги: володіння загальною культурою, теоретичними знаннями, педагогічною майстерністю й відповідними особистісними якостями.

Результати аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми дали можливість окреслити наявні в освітньому просторі протиріччя між: високими вимогами до іміджу викладача закладу вищої освіти з боку суспільства та його невідповідністю цим вимогам; об'єктивною потребою суспільства у викладачеві з високим рівнем особистого професійного іміджу та неналежним рівнем його сформованості у випускників закладів вищої освіти; потребою модернізувати іміджологічну підготовку майбутнього педагогічного працівника та її недостатнім методологічним обґрунтуванням у наукових дослідженнях.

Аналіз актуальних досліджень. Системний підхід як наукова методологія цілісної побудови освітнього процесу в закладі вищої освіти був предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Проблему вдосконалення фахової підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти досліджували Н. Батечко, Г. Васянович, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, О. Пехота та ін. Ними визначено якісні характеристики процесу підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності, запропоновано шляхи його вдосконалення, обґрунтовано систему інноваційних методик навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Особливе місце в психолого-педагогічних дослідженнях посідає проблема системного підходу в освіті.

Переконливими в цьому аспекті видаються висновки науковців (О. Білоус, С. Орґєєва, В. Тюхтіна, В. Хачатрян, Л. Черниш та ін.) щодо застосування системного підходу в процесі професійної підготовки педагогів. Ними було визначено категорії системного підходу, обґрунтовано шляхи та перспективи його впровадження в різні сфери науки.

Поняття «імідж» також було в центрі уваги психологів, педагогів, філософів тощо. Важливим підґрунтям у реалізації системного підходу до процесу формування професійного іміджу майбутніх викладачів у закладах вищої освіти вважаються дослідження представників різних наук (О. Ковальова, А. Панасюк, І. Размолодчикова, С. Яндарова та ін.). Особливості означеного феномена представлено в науковому доробку таких учених, як В. Волкова, Л. Клименко, А. Кононенко, Н. Тарасенко, В. Черепанова, В. Ісаченко, С. Амінтаєва та ін.

У процесі дослідження сутності професійного іміджу магістрантів, як майбутніх викладачів закладів вищої освіти, ми опиралися на системну методологію означеної проблеми таких науковців, як Є. Руденко, М. Садовий, В. Садовський та ін.

Результати аналізу наукової літератури дозволили, по-перше, виявити розбіжності між підвищеними вимогами до іміджу викладача з боку суспільства та недостатнім рівнем його сформованості у випускників закладів вищої освіти; по-друге, надали можливість визначити сутність базових понять дослідження, а саме: система, системний підхід, імідж, імідж майбутнього викладача, професійний імідж майбутнього викладача, формування професійного іміджу.

Мета статті полягає у визначенні методики реалізації системного підходу у формуванні в майбутніх викладачів закладів вищої освіти

професійного іміджу як показника їхньої педагогічної діяльності та конкурентоспроможності.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз філософської, довідкової та психолого-педагогічної літератури з метою обґрунтування вихідних положень дослідження та конкретизації й уточнення сутності його ключових понять; *емпіричні* – опитування викладачів закладів вищої освіти задля визначення їхнього ставлення до проблеми професійного іміджу педагога як показника якості його фахової діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. У ХХ столітті на засадах загальної теорії систем утворився новітній напрям наукових досліджень – системний підхід. Вчені О. Білоус, К. Іващенко, Т. Кочубей, О. Черепехіна та ін. вважають його найбільш ефективним в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Перші уявлення про сутність феномену системності знаходимо ще у філософсько-педагогічній думці античного світу. Зокрема, у працях Платона (427 до н. е. – 347 до н. е.) та Арістотеля (384 до н. е. – 322 до н. е.) подається тлумачення системи як цілісності життя. У свою чергу, представники епохи Просвітництва Б. Спіноза (1632 – 1677) та Г. Лейбніц (1646 – 1716) здійснили теологічне пояснення системності світу та знань.

У сучасній педагогічній науці системний підхід вимагає особливого ставлення до педагогічних об'єктів і «спрямований на розкриття їх цілісності, виявлення в них різноманітних типів зв'язку та зведення їх у єдину теоретичну картину» (Гончаренко, 1997).

Для успішного використання системного підходу, на нашу думку, потрібно ґрунтовно дослідити категорію «система», яка є ключовим методологічним та науковим поняттям із порушеної проблеми. Це дасть можливість виокремити можливості застосування системного підходу в процесі формування професійного іміджу майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Сучасні науковці активно послуговуються поняттям «система» в усіх сферах педагогічної науки загалом та педагогіки вищої школи зокрема. До прикладу, І. Размолодчикова розглядає цей феномен як певний порядок у розташуванні й зв'язку дій, як форму організації чого-небудь, щось ціле, що являє собою єдність закономірно розташованих частин, що перебувають у взаємному зв'язку (Размолодчикова, 2011).

Учені С. Орґєєва, В. Хачатрян та Л. Черниш вважають, що «система гуманітарної освіти майбутніх фахівців має два взаємопов'язаних рівня ієрархії, перший із яких забезпечує загальну гуманітарну підготовку, тобто

формування в студентів історичної, філософської, політичної, педагогічної, економічної, екологічної, естетичної, правової, мовної культури, культури міжособистісного спілкування; другий – спеціальну гуманітарну підготовку, яка забезпечує формування в студентів таких знань і навичок, які, маючи за своєю сутністю гуманітарний характер, водночас виступають невід’ємними компонентами їх майбутньої професійної діяльності» (Оргєєва та ін., 2015).

Головна ідея системного підходу, як зазначає О. Білоус, полягає в тому, що жодна дія не здійснюється в ізоляції від інших. Кожне рішення має наслідок для всієї системи. І саме тому системний підхід у керуванні дозволяє уникнути ситуацій, коли рішення в одній сфері перетворюється в проблему для іншої (Білоус, 2015).

О. Трифонова слушно зауважує, що під системним підходом «розуміється напрям спеціальної методології, завданням якого є розроблення методів дослідження складних за організацією об’єктів. Окреслений підхід спрямований на розкриття цілісності об’єктів, виявлення в них різноманітних типів зв’язків та зведення їх у єдину теоретичну картину, є певним етапом розвитку методів пізнання, дослідницької діяльності, засобів опису й пояснення природи об’єктів, які аналізуються чи штучно створюються» (Трифопова, 2017).

Маємо всі підстави стверджувати, що поняття «системний підхід» є напрямом методології наукового пізнання, що базується на дослідженні об’єктів як систем. Він слугує основою для постановки відповідної проблеми в певній науці та сприяє розробці ефективної технології її дослідження. І що важливо – скеровує його на розкриття нерозривності об’єкта (професійний імідж майбутніх викладачів) і процесів (формування професійного іміджу майбутніх викладачів), що спряють його забезпеченню.

Уважаємо, що саме системний підхід є найбільш перспективним та цілісним для вивчення й вирішення проблеми формування професійного іміджу майбутніх викладачів закладів вищої освіти, адже це один із головних напрямів методології спеціального наукового пізнання та соціальної практики, мета й завдання якого полягають у дослідженні певних об’єктів як складних систем. «Він сприяє формуванню відповідного адекватного формулювання сутності досліджуваних проблем у конкретних науках і вибору ефективних шляхів їх вирішення» (Салига, 2016).

У педагогічних дослідженнях зазначається, що цей підхід ґрунтується на сукупності загальнонаукових методологічних принципів та вимагає особливого ставлення до педагогічних об’єктів і «спрямований на

розкриття їх цілісності, виявлення в них різноманітних типів зв'язку та зведення їх у єдину теоретичну картину» (Гончаренко, 1997).

Погоджуємося з твердженням О. Трифонової про те, що в основу загальнонаукових методологічних принципів означеного підходу покладена система, яка складається з елементів, між якими існують відношення та зв'язки. Він орієнтується на розкриття цілісності навчального процесу та виявлення різноманітних типів зв'язків між його елементами. Учена зазначає, що «невід'ємною характеристикою систем є єдність генетично-історичного і системно-структурного аналізу. З точки зору співвідношення між ними це означає, що положення обох підходів до аналізу процесів неоднакові, бо провідною стороною за рівнем і значимістю тут є історизм. Цей принцип вимагає сталого розвитку явища, процесу, що забезпечує уявлення про структурні елементи, які постійно змінюються, тобто через дослідження структури в її історичному розвитку, а не спочатку структури, а потім історію, й відповідно рівноправну значимість» (Трифопова, 2017).

Головна ідея системного підходу полягає в тому, що жодна дія не здійснюється в ізоляції від інших. Кожне рішення має наслідок для всієї системи. І саме тому системний підхід у керуванні дозволяє уникнути ситуацій, коли рішення в одній сфері перетворюється в проблему для іншої.

Активне вивчення сутності поняття «імідж» розпочалося у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття.

Педагогічна іміджологія сьогодні – це принципово новий напрям, який у педагогічній теорії і практиці вважається особливо актуальним. Вона надає можливість по-іншому розглядати процес підготовки фахівців у закладах вищої освіти. У межах педагогічної іміджології імідж викладача розглядається і як продукт особливої діяльності, і як результат програми цілеспрямованої професійної дії. Це, зокрема, пояснює твердження про те, що визначення та положення іміджології не доцільно безпідставно переносити в систему соціальної психології іміджу, мета якої – його теоретичне відображення як об'єктивного соціально-психологічного явища.

У психолого-педагогічних дослідженнях означене поняття має безліч визначень. До прикладу, імідж професії визначається як поєднання власних уявлень про себе, самоусвідомлення як представника певної професійної групи крізь призму стереотипів сприйняття її оточенням (Скопенко, 2006).

Зі свого боку, науковець В. Маценко зазначає, що «імідж – це емоційно забарвлений стереотип сприйняття масовою, пересічною свідомістю явища, особи. Імідж – це Ви очима інших, або те, якими Вас бачать інші» (Маценко, 2005).

За А. Якушевою, «імідж» – це інтегральна складова особи, до якої відноситься як інтелектуальна культура, габітарна (від *habitus* – зовнішність) культура (індивідуальність, фізичні і психофізіологічні особливості особи); стиль (романтичний, драматичний, спортивний тощо), кінетична (від *kinesis* – рух) культура, обумовлена мімікою і пантомімікою (жести, вираз очей, поза, рух тіла, хода та постава); мовна культура (відчуття стилю, розвинений смак та ерудиція); культура середовища тощо.

На основі аналізу різних підходів до визначення сутності поняття «імідж» О. Романовська визначає цей феномен як «цілеспрямовано сформований цілісний, динамічний образ, обумовлений відповідністю та взаємопроникненням внутрішніх, зовнішніх, індивідуальних, особистісних якостей суб'єкта, покликаний надати емоційно-психологічну дію з метою вироблення певної думки, що забезпечує гармонійну взаємодію суб'єкта з природою, соціумом і самим собою. Імідж сьогодні може допомогти педагогу, а зокрема, викладачу вищої школи досягнути успіху в його професійній діяльності (Романовська, 2016).

М. Навроцька в структурі іміджу виділяє такі основні складники: зовнішній вигляд, вербальні та невербальні засоби комунікації, внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє «Я». Учена виокремлює такі складові професійного іміджу викладача: «зовнішній вигляд (одяг, взуття, аксесуари, зачіска, макіяж, хода, манери, етикет); внутрішній образ (професійні знання, уміння та здібності, сфера свідомості, система цінностей, Я-концепція, рефлексія, інтуїція, здоров'я, критичне мислення, особисті якості: відповідальність, емоційна стійкість, ерудованість, доброта, емпатія); комунікативна складова (вербальні й невербальні особливості спілкування)» (Навроцька, 2019).

Акцентуємо увагу на тому, що у фахових дослідженнях виділяють ще й інше поняття – «імідж педагога» та характеризують його як емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу наставника у свідомості вихованців, колег, соціального оточення, масовій свідомості. Формування іміджу вчителя відбувається у взаємозв'язку його реальних якостей та тих, які приписуються йому оточуючими.

Н. Прус зазначає, що «імідж педагога – це стереотипізований образ, що виникає у свідомості окремої особи, певної групи або цілого суспільства; професійний імідж є надбудовою, що створюється на основі особистісних якостей індивіда, основними з яких є гуманізм, любов до дітей, тактовність, стриманість тощо» (Прус, 2017).

Погоджуємося з твердженням вченого про те, що фаховий імідж педагога визначається професійними якостями, спрямованими на формування позитивного враження про педагога як про компетентного фахівця. До них відносимо: педагогічну майстерність, ерудицію, педагогічну рефлексію, педагогічну етику.

Результати аналізу наукових джерел засвідчили, що формування професійного іміджу фахівця залежить від низки факторів. Серед них на перше місце дослідники висувують особистість викладача, яка визначається його моральними якостями, особливостями характеру.

Отже, створенню основи для формування позитивного професійного іміджу викладача сприяють його особистісні характеристики, які зумовлюються вимогами суспільства, викладацького колективу, студентського товариства тощо.

У контексті досліджуваної проблеми вважаємо за необхідне конкретизувати визначення дефініції «професійний», корінь якої – «профес» (від лат. *profiteor* – спеціальність, заняття). У словнику української мови зазначається, що професійний – це той, «який об'єднує людей однієї професії або близьких професій (Білодід, 1970).

Поняття «професійний» найчастіше вживається в тому випадку, коли потрібно акцентувати на сутності того, що мова йде про фаховість людей, а не любителів чи дилетантів. Тобто професіоналізм є «сукупністю якостей індивіда, необхідних у тій чи іншій професійній діяльності. Професійно придатні якості – не вроджені, формуються в роки навчання та вдосконалюються в подальшій практичній діяльності. Якість їх освоєння залежить від природних даних особистості, наявної професійної підготовки та її мотивації» (Размолодчикова, 2011).

Професіоналізм, що досліджується нами в аспекті системного підходу, являє собою постійно змінний динамічний процес становлення майбутнього викладача в освітньому процесі закладу вищої освіти. Зокрема С. Павлова розглядає професійний педагогічний імідж педагога як форму «самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості вчителя як реалізатора потреб мікро- і макросоціуму в освітніх послугах, за якої виявляються найбільш виразні ділові та особистісні якості відповідно до статусу педагога та його соціальної ролі в освітньому середовищі» (Павлова, 2010).

І. Размолодчикова дійшла висновку, що «професійний імідж учителя – це складна системна проблема цілісного розвитку особистості майбутнього фахівця, яка може бути вирішена шляхом створення спеціальних умов (виокремлення психологічно доцільного та педагогічно

виправданого компонентів навчального заняття) у процесі вивчення фахових дисциплін» (Размолодчикова, 2011).

Відповідно до системного підходу особистість майбутнього викладача є відкритою саморегульовальною системою. Вивчення процесу формування особистості майбутнього викладача ЗВО вимагає дослідження зв'язку таких підсистем: особистість, підсистема освітнього процесу; міжособисті відносини в закладі вищої освіти, родині, суспільстві загалом.

На думку О. Черепехіної, дана система реалізується через навчально-професійну діяльність. «Предметно орієнтована взаємодія (з викладачем, однокурсниками), – на думку вченої, – становить необхідну сторону навчально-професійної діяльності, а допрофесійні знання та вміння є важливим і необхідним компонентом професіоналізму» (Черепехіна, 2014).

У процесі аналізу наукового доробку науковців було встановлено, що система професійного іміджу майбутніх педагогів включає суб'єктну та предметну підсистеми. Поступивши до університету, студент не має уявлення про майбутню професійну діяльність, не усвідомлює її завдань та засобів реалізації. Існуючий образ професійної діяльності в нього нечіткий, неструктурований, через що принцип системності, на нашу думку, повинен бути ключовим у формуванні професійного іміджу майбутніх викладачів ЗВО.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, фахова підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти передбачає оволодіння системою теоретичних знань, умінь та практичних навичок, а також усвідомлення її як системи формування професійного іміджу. При цьому потрібно враховувати, що формування професійного іміджу майбутніх магістрів у закладі вищої освіти є динамічним, постійно змінним процесом, побудованим на спеціально організованих принципах, прийомах, при яких імідж набуває якісно нових характеристик.

Особливість системного підходу до структурування сформованості професійного іміджу майбутніх викладачів закладів вищої освіти полягає в тому, що в розробці загальної системи професійної підготовки магістрів цього профілю важливим компонентом є водночас самостійна система формування в них позитивного професійного іміджу.

Таким чином, на сьогоднішній день актуальною є проблема формування в майбутніх викладачів системи знань про професійну діяльність, які слугуватимуть передумовою створення позитивного професійного іміджу.

Таким чином, на сьогоднішній день проблема формування в майбутніх викладачів системи знань про професійну діяльність є особливо

актуальною, адже її вирішення слугуватиме передумовою для створення позитивного професійного іміджу педагога.

Проведене дослідження дозволяє окреслити перспективи подальшого вивчення проблеми системного підходу до процесу формування професійного іміджу майбутніх викладачів закладів вищої освіти, а саме: визначення організаційно-педагогічних умов підвищення якості підготовки сучасного викладача та забезпечення високого рівня його професіоналізму.

ЛІТЕРАТУРА

- Білодід, І. К. (Ред.) (1970). *Словник української мови*. Київ: Наукова думка (Bilodid, I. K. (Eds.) (1970). *Dictionary of the Ukrainian language*. Kyiv: Scientific thought).
- Білоус, О. С. (2015). Системний підхід у формуванні творчої активності майбутнього педагога. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія», 1 (9), 227-233* (Bilous, O. S. (2015). Systematic approach in forming creative activity of a future lecturer. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series «Pedagogics and psychology», 1 (9), 227-233*).
- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь (Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainian pedagogical dictionary*. Kyiv: Lybid).
- Маценко, В. Ф. (2005). *Технологія іміджу: психологічний інструментарій*. Київ: Главник (Matsenko, V. F. (2005). *Image technology: psychological tools*. Kyiv: Hlavnuk).
- Навроцька, М. М. (2019). *Розвиток професійного іміджу педагога в системі післядипломної педагогічної освіти* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Тернопіль (Navrotska, M. M. (2019). *Development of lecturer's professional image in the system of post-graduate pedagogical education* (PhD thesis). Ternopil).
- Оргеева, С. В., Хачатрян, В. В., Черниш, Л. П. (2015). Системний підхід до структури професійної підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія, 6, 134-139* (Orhieieva, S. V., Khachatryan, V. V., Chernysh, L. P. (2015). Systematic approach to the structure of professional training of future specialists. *Proceedings of the National Aviation University. Series: «Pedagogics. Psychology, 6, 134-139*).
- Павлова, С. П. (2010). Імідж учителя як компонент культури педагогічної діяльності. *Класному керівнику, 9 (21), 35* (Pavlova, S. P. (2010). Teacher's image as component of the culture of pedagogical activity. *To the class teacher, 9 (21), 35*).
- Професіоналізм і професійна придатність*. Режим доступу: https://stud.com.ua/53789/pravo/profesionalizm_profesiyna_pridatnist#google_vignette (*Professionalism and professional suitability*. Retrieved from: https://stud.com.ua/53789/pravo/profesionalizm_profesiyna_pridatnist#google_vignette
- Прус, Н. О. (2017). *Формування професійного іміджу майбутнього викладача іноземних мов* (дис. ... канд. пед. наук: 13. 00. 04). Дніпро (Prus, N. O. (2017). *Forming professional image of the future foreign languages teacher* (PhD thesis). Dnipro).
- Размолодчикова, І. В. (2011). *Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Кіровоград (Razmolodchykova, I. V. (2011). *Forming professional image of the primary school teacher in the process of studying vocational disciplines* (PhD thesis abstract). Kirovohrad).
- Романовська, О. (2016). *Поняття і структура іміджу сучасного викладача вищої школи. Теорія і практика управління соціальними системами, 2, 135-146*

(Romanovska, O. (2016). The concept and structure of the image of the contemporary lecturer. *Theory and practice of management of social systems*, 2, 135-146).

Салига, Н. М. (2016). *Системний підхід у вищій школі*. Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/2182.pdf>. (Salyha, N. M. (2016). *Systematic approach in higher school*. Retrieved from: <http://194.44.152.155/elib/local/2182.pdf>).

Трифоновна, О. М. (2017). Системний підхід у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізико-технологічного профілю. *Наукові записки*, 11, 104-108 (Tryfonova, O. M. (2017). *Systematic approach in professional training of a future teacher of physical and technological field*. *Proceedings*, 11, 104-108).

Скопенко, О. І. та ін. (2006). *Сучасний словник іноземних слів*. Київ: Довіра (Skopenko, O. I. et al. (2006). *Modern dictionary of foreign words*. Kyiv: Dovira).

Черепехіна, О. А. (2014). *Формування професіоналізму майбутніх психологів у ВНЗ: системний підхід*. Режим доступу: <https://www.sworld.com.ua/konfer37/342.pdf> (Cherepiekhina, O. A. (2014). *Forming future psychologists' professionalism in higher education institution: systematic approach*. Retrieved from: <https://www.sworld.com.ua/konfer37/342.pdf>).

Якушева, А. (2013). Значущі якості особистості педагога. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*, 6, 88 (Yakusheva, A. (2013). *Significant qualities of the lecturer's personality*. *Open lesson: developments, technologies, experience*, 6, 88).

РЕЗЮМЕ

Максименко Наталя, Салыга Наталя. Системний підхід к процесу формування професіонального іміджа будучих преподавателей в учреждениях высшего образования.

В статье представлены актуальные проблемы процесса формирования профессионального имиджа будущих преподавателей учреждений высшего образования. Утверждается, что основной целью высшей школы является подготовка высококвалифицированного преподавателя, достижение им надлежащего уровня педагогического профессионализма, формирование его положительного имиджа. Обосновывается классификация типов профессионального имиджа преподавателя, определяются его функции и структура. Авторы статьи акцентируют внимание на необходимости исследования процесса формирования профессионального имиджа будущих преподавателей с позиции структурности, целостности, системности и взаимосвязи компонентов.

Ключевые слова: системный подход, будущий преподаватель, учреждение высшего образования, магистрант, имидж, профессиональный имидж.

SUMMARY

Maksymenko Nataliia, Salyha Nataliia. Systematic approach to the process of forming professional image of future lecturers in higher education institutions.

The article presents topical issues of the process of forming professional image of future lecturers of higher education institutions. It has been stated that the main aim of a higher school is to train a highly qualified lecturer, who will be able to achieve proper level of pedagogical professionalism and to form positive image. The paper substantiates classification of types of lecturer's professional image; it also examines functions and structure of a pedagogue's image. The authors emphasize the importance of conscious formation of prospective type of professional image taking into account its functions which is a necessary condition of a lecturer's professional activity and part of his success. Based on the analysis of scientific literature on the researched problem, there have been highlighted contradictions, the solution of which, according to the

authors, will contribute to the process of forming professional image of future lecturers in higher education institutions. It is noted that formation of a future lecturer is a continuous process therefore systematic approach to forming professional image of future lecturers in higher education institutions becomes particularly relevant. Considerable attention is placed on ways of realization of the noted approach during training future graduate students for the professional activity. There has been mentioned that the structure of professional image of a future lecturer of a higher education institution, its types and functions is a complex structured system. On the basis of general systems theory it is singled out systematic approach to studying disciplines of psychological and pedagogical cycle. It is directed at recognition of integrity of the process and reflection in it of many-sided and multifaceted types of connection. It is defined that systematic approach as a science methodology of integrated construction of educational process in a higher education institution is the priority cognition method. It is based on spontaneity, subjectivity and creates conditions for the coherence of scientific researches. The authors of the article place focus on the need to analyze the process of forming professional image of future lecturers from the perspective of structuring, integrity, consistency and interconnection of components.

Key words: *systematic approach, future lecturers, higher education institutions, graduate student, image, professional image.*

UDC 378.018.8:373.011.3-051}:376

Iryna Malyshevska

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID ID 0000-0003-0889-2552

DOI 10.24139/2312-5993/2021.04/155-165

SELECTED METHODOLOGICAL ASPECTS OF FUTURE TEACHER TRAINING FOR INCLUSIVE EDUCATION

In the article the issue of future teacher training for inclusive education is considered. Comparative analysis of such specialists' training in USA is conducted. Innovative trends in American teacher training are characterized. It is stressed that the experience of foreign countries in teacher training for inclusive education encourages modernization of Ukrainian educational system with the purpose of paying more attention to the children with special educational needs. The analysis of future teachers' readiness for the implementation of innovations in inclusive education shows their insufficient level. The multidisciplinary approach founded on integration of inclusive content of education in competence-based format is suggested. It is found out that practical implementation of a multidisciplinary approach enhances efficiency of future teacher training for inclusive education in higher educational establishments.

Key words: *children with special educational needs, inclusive education, content of education, learning technologies, future teacher training for inclusive education, multidisciplinary approach, competence-based approach, integration, comparative analysis.*

Introduction. New and strategic approach to education declared by all developed countries means equal access to quality education for people with special educational needs. Nowadays the transformation of goals in educational sphere takes place on cross-national level, implying confirming main priorities in the educational sphere in international conventions and laws as strategic aims for all international community.